

אתי רוזנצווייג • קריאת כיוון

תכנון ומימוש תהליכי טיפול ואבחון

etikivun@gmail.com | www.eti-kriatkivun.co.il | 058-326-4443

הגב' **רחלי שרון**, קלינאית תקשורת MA במאמר ייחודי להכנת ילדנו לכיתה א'

ברובדי השפה המגוונים "לקראת כיתה א'"

במיזם משותף עם אתי רוזנצווייג - **קריאת כיוון** - עבורכם:

יכולות שפתיות הנדרשות מילד העולה לכיתה א'

בשונה מגיל הגן, החל מכיתה א' הילד נחשף יותר ויותר למערכת השפה הכתובה. השפה הכתובה מטבעה דורשת שכלול של מיומנויות שפתיות קיימות, כדי לאפשר הצלחה בלימודים – הן במטלות המערבות הבנת שפה והן במטלות המערבות הבעת שפה. בלמידה הבית ספרית מופיע אתגר די חדש: במקביל להמשך העשרה והתפתחות השפה, הילד משתמש בשפה באופן אינטנסיבי כדי ללמוד. כלומר: השפה היא גם אמצעי וגם מטרה. וכאמצעי היא חייבת להיות מפותחת מספיק על כל רכיביה כדי לא לגרור פערים וקשיים נלווים.

תחומי השפה העיקריים בהם יש לבחון את מידת המוכנות של הילד לעלות לכיתה א':

אוצר מילים – אוצר מילים תואם גיל. שימו לב שהילד נוקב בשמם של חפצים או פעולות ומתאר במילים מדויקות ולא במילות פקק או מילים כלליות ("זה" ו"שמה").

✓ מומלץ! לדבר באופן מדויק, להדגיש מושגים שפוגשים ביום-יום (הפכים, תארים, צבעים מגוונים, צורות לא שכיחות, שמות קטגוריות יותר מדויקות). כשמזהים הזדמנות ללמידה של מושג חדש – לא לחשוש מהעמסה על ה"זיכרון" של הילד. לסמוך עליו שהוא יכול ללמוד שמות של הרבה ערים וארצות, שמות מדויקים של בע"ח, צמחים וכד'. לא כל מילה תקלט מיד בפעם הראשונה, ולא כל מילה שנאמר לו הוא ידע להשתמש בה מעצמו, אך היא תהיה זמינה לו במאגר המילים כשישמע אותה – הוא יבין את המשמעות שלה. בנוסף, כשאנחנו מרגילות את הילד להתמודד עם מילים חדשות, הוא לומד ליצור קשרים בין מילים ומשכלל את היכולת ללמידת מושגים חדשים. וכך יהיה לו קל יותר לרכוש ולהבין את המילים החדשות שילמד במקצועות השונים בבית הספר. אוצר מילים רחב ישרת את הילד במטלות שלהבנת הנשמע, הבנת הנקרא וכמובן הבעה.

✓ מומלץ! קריאת סיפורים משותפת עם הילד – לא לחשוש שהילד לא יבין את השפה הספרותית. לפעמים אנחנו מפשטים את השפה והופכים את המילים לכאלה השימושיות ביום יום, ובכך מחמיצות הזדמנויות ללמידה ולהעשרה.

אתי רוזנצווייג • קריאת כיוון

תכנון ומימוש תהליכי טיפול ואבחון

etikivun@gmail.com | www.eti-kriatkivun.co.il | 058-326-4443

בהקשר לאוצר מילים, חשוב להתייחס ליכולת השליפה שמשפיעה מאד על התפקוד הבית-פרי.

בקצרה: לעיתים נראה שהילד לא מצליח "לקלוט", לא יודע, או אולי אפילו לא מבין כי איננו עונה או עונה תשובות "לא קשורות", חשוב לבחון ולהתייעץ אם לא מדובר בקושי בשליפה שיוצר את תמונת הקשיים הנרחבת. לבדוק האם אין פער בין יכולת זיהוי [הוא יודע לבחור נכון אם מציגים לו כמה אפשרויות אך לא מצליח להביע, זה כאילו נתקע לו על קצה הלשון].

וכשיש קושי בשליפה – הילד לא "טפש" או "לא קולט", הוא למד והבין אך ברגע נתון המילה/המושג לא מספיק זמינים עבורו, והוא מתקשה לשלוף אותם ממאגר המילים שלו בזמן נתון. כמו שלנו קשה לפעמים להיזכר בשם של אדם שאנחנו בטוח מכירים... במקרה כזה חשוב לעבור אבחון אצל קלינאית תקשורת, אך גם לדעת שהקושי בשליפה עלול להשפיע מאד על רכישת הקריאה – בהן הילד נדרש לשלוף את שם האות לפי הצורה החזותית שלה וממנה לגזור את הצליל של האות (תהליך דומה אך בסדר הפוך בכתיבה).

✓ **מומלץ!** כשנזהה מילה אותה הילד מתקשה לשלוף, נעזור לו לקודד אותה באמצעות קשרים סמנטיים (התוכן של המילה): מה אני יודע לספר על זה? לאיזו קטגוריה זה שייך? ממה זה עשוי? מה עושים בזה? וכו' וכן קשרים מורפו-פונולוגיים (המבנה הצלילי והדקדוקי של המילה): זו מילה ארוכה או קצרה? מה הצליל הפותח שלה? למה היא מתחרזת? לאיזו מילה היא דומה – מילים מאותו שורש או באותה תבנית.

1. זיכרון שמיעתי - ל: מילים ארוכות, הוראות – משפטים, סיפורים. ילד בכיתה א' אמור לזכור רשימה של כ-6 פריטים: מילים או מספרים, ולחזור אחריה מידית. פעמים רבות נאמרת בכיתה הוראה ארוכה, שהילד מצליח להבין את הרכיבים שלה, אך הוא "נתקע" וחווה כישלונות בביצוע ההוראה כיון שהוא לא זוכר אותה... כך גם במטלות הבנת הנשמע והבנת הנקרא, מתערב הזיכרון השמיעתי.

✓ **מומלץ!** בתרגול חוויתי ומשחקי אפשר לחזק את יכולת השינון של הילד ולעזור לו לממש את מקסימום הפוטנציאל של הזיכרון השמיעתי.

אתי רוזנצווייג • קריאת כיוון

תכנון ומימוש תהליכי טיפול ואבחון

etikivun@gmail.com | www.eti-kriatkivun.co.il | 058-326-4443

2. ארגון מסר מילולי - בגיל 6 מצופה מהילד להצליח לבטא את עצמו באופן מאורגן ומובן לכל מי שישמע אותו. בשיח הדבור הוא כבר אמור לדבר הרבה מעבר למשפטים בודדים, הדקדוק אמור להיות תקין, הוא אמור להצליח להביע רצונות/ מחשבות/ ידע שנלמד בכיתה – ללא עזרה. שלא יצטרך את ההתערבות שלנו כדי להסביר למורה מה בדיוק הוא התכוון לספר לו על החוויה המשפחתית שהיתה...

כמו כן, הוא מהר מאד הוא יידרש להביע את הידע שלו בכתב, בכתובת תשובות לשאלות בשיעורי בית ובמבחנים. גם את היכולת הזו של ארגון המלל אפשר לפתח ולהעשיר בבית: לתאר תהליכים משותפים, להדגים שיתוף בחוויות, לשחזר חוויות משותפות - בערב לפני שהולכים לישון כל אחד בתורו מספר משהו נחמד שעבר עליו היום, כשחוזרים מחתונה מחליטים ביחד איך נספר מחר לרבה'ה/ לגננת על החתונה, ולשים לב שהתיאור מאורגן בסדר הגיוני, שהילד יודע להבהיר למי שלא היה נוכח את פרטי המידע החשובים, שהוא מדבר במשפטים שלמים ולא מזכיר רק רשימת חפצים שריתקו אותו.

✓ **מומלץ לבדוק את עצמנו – כשאנחנו מלמדים את הילד משחק חדש, האם אנחנו מנסים קודם כל להסביר מילולית או נעזרים רק בהדגמה?...**

3. יכולת הפשטה והבעת רעיון מופשט במילים. הלמידה מתרחבת כבר מעבר למה שקורה "כאן ועכשיו" ומתייחסת לתהליכים או למצבים שהוא לא מכיר מחיי היום-יום שלו. ולקשר בין אירועים וחפצים. יכולת ההפשטה מתבטאת בשפה יותר מופשטת. בשביל זה צריך להרגיל את הילד לדון בנושאים יותר מופשטים. כמובן שבהתחלה ההפשטה נקשרת לעצמים מוחשיים, לדוג': כשמסדרים את בגדי החורף בארון מדברים על ההבדל בין חורף וקיץ, ומנסים לחשוב: "למה א"א ללבוש חולצה קצרה בחורף? ולמה הסנדלים לא מתאימים? ולמה הסוודרים כ"כ עבים?" בדיון על שאלות פשוטות כאלה, שנראות לנו טריוויאליות וברורות מעליהן, אנחנו מפתחות בילד את היכולת לחשוב על דברים ולתרגם את המחשבות שלו לשפה מילולית. חשוב לתאר את הבעיה ולנהל עם הילדים דיונים על פתרון בעיות, להציע פתרונות מגוונים ולהפעיל עליהם שיפוט ובקרה: אילו יעילים? אילו פחות? מדוע?

כך גם תהליכי הסקת מסקנות המתבצעים אצלנו באופן אוטומטי כמעט, כדאי לעצור ולהמליך אותם לילד.

✓ **מומלץ!** הסיפורים שמספרים בארוחת הערב יכולים להיות מעבר ל: "אבריימי קבל מסבתא מתנה ליום הולדת"... דברו על ההפתעה של אבריימי, על המחשבות שעברו לו בראש כשקבל את המתנה, על מה שגרם לסבתא לקנות לו דווקא את המתנה

אתי רוזנצווייג • קריאת כיוון

תכנון ומימוש תהליכי טיפול ואבחון

etikivun@gmail.com | www.eti-kriatkivun.co.il | 058-326-4443

הזו.... נסו לחשוב ביחד על שם לסיפור, כך מפתחים את יכולת ההכללה ואת ההבחנה בין עיקר וטפל.

4. מודעות פונולוגית - אמנם היום בגנים מלמדים את הילדים כבר אותיות. אולם מעבר לכך, מה שבכל מקרה מצופה להיות כבר בגיל הזה, אלה מיומנויות קדם-קריאה שנקראות: "מודעות פונולוגית". מיומנויות אלה חשובות מאד ומחקרים שנערכו בעשרות השנים האחרונות בכל רחבי העולם, הוכיחו כאשר שיפרו את המיומנויות האלה לפני שלמדו קריאה – לילד היה קל יותר להבין את תהליך הקריאה ולרכוש אותו במהירות. תחת הכותרת "מודעות פונולוגית" נכללות כל המשימות שקשורות להבנה שהמילה מורכב מצלילים. כלומר, שהמילה 'כדור' מורכבת בעצם מהצלילים: k-a-d-u-r. בהמשך הילד ילמד שהצליל K הוא האות כ', והצליל A הוא התנועה פתח. היכולת הזו מתפתחת בהדרגה: בתחילה מתייחסים לחריזה – כשהילד מזהה ש'חלון' הוא חרוז של 'בלון', הוא בעצם מתייחס רק להברה האחרונה בכל מילה ומשווה ביניהן. בשביל זה נקרא לילדים דקלומים קצרים עם חרוזים, נעזר את תשומת ליבם לחריזה, אחרי שהם מכירים את הדקלום נעזר וניתן להם להשלים: "גרו ביחד העזה והפרה/ היה להן נעים בדי-רה", ונדגיש: "דירה זה חרוז של פרה". בהמשך הילד צריך לחלק את כל המילה להברות שלה, ואז אפשר להיעזר בדפיקות/ באצבעות/ בקפיצות: בואו נבדוק כמה חלקים יש במילה 'שולחן' וכו'. אפשר להחליט שכל אחד שגומר לבנות משהו בקליקס סופר כמה חלקים יש במילה הזו: 'כ-תר', 'שול-חן', 'ח-גו-רה', למי היתה מילה יותר ארוכה=עם יותר חלקים? ילדים צעירים יחלקו להברות וילדים בוגרים יותר, או כאלה שכבר התחילו לקרוא, יתייחסו לכל צליל בנפרד ('כ-תר', 'שול-חן'). החלוקה המדויקת לעיצורים ולתנועות, מגיעה כשהילד כבר ממש בשל לקריאה. כשהילד מחלק להברות אפשר להתחיל להתייחס לצליל שמגיע בתחילת המילה: מה מתחיל כמו שוקולד: שוטר או סוכריה? ואח"כ: מה שומעים בהתחלה של שוקולד? כנ"ל לגבי צליל סוגר.

✓ מומלץ מאד! להיעזר בכתיבה, אפילו שמתחילים לכתוב רק בהמשך כיתה א'. המטרה היא לא שהילד ידע לכתוב כל אות ולעצב אותה בדיוק, העיקר הוא לא איך זה נראה, אלא תרגול של הצלילים המרכיבים את המילה, וביסוס הקשר בין אות לצליל- לכל צליל יש אות מסוימת שמייצגת אותו.

✓ תנו לו לכתוב פתקים, רשימות של מצרכים, ממתקים, ימים וילדים
✓ אל תעירו על הכתב ובוודאי לא על הכתיב, רק אפשרו לו להתנסות בכתיבה לפי שמיעה.

אתי רוזנצווייג • קריאת כיוון

תכנון ומימוש תהליכי טיפול ואבחון

etikivun@gmail.com | www.eti-kriatkivun.co.il | 058-326-4443

5. פונולוגיה והיגוי - חשוב לבדוק שההבחנה השמיעתית של הילד תקינה, שהוא מבחין בין צלילים דומים, לדוג: שהוא יודע ש'דג' ו'דק' הן מילים שונות. בנוסף, בגיל זה הילד אמור גם להגות נכון את כל הצלילים שבשפה. גם בטעויות שהיו מתוקות ומשעשעות בגיל צעיר, חשוב מאד לטפל. מלבד הפגיעה בדימוי העצמי והפגיעה החברתית שעלולה להיגרם, עלולה להופיע גם פגיעה בקריאה ובכתיבה. השמטת אותיות, החלפה וקשיים נוספים.

התקשרו עכשיו 058-326-444-3

אם גם אתם מתלבטים ורוצים לבדוק איך לעזור לילדיכם, כי אם לא עכשיו, אימתי??!

בהצלחה והרבה נחת!!!